

วารสารวิชาการ
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ปัญหาสังคมวัฒนธรรมของชาวมลายูปัตตานีในนวนิยายไทย:

ศึกษากรณีนวนิยาย *รูสนี* ของมนตรี ศรียงค์

The Socio-Cultural Problems of Patani Malays in Thai Novel:

A Case Study of *Rusni* by Montri Sriyong

อามีเนาะ เจ๊ะแหว

Ph.D.(Comparative Literature and World Literature), อาจารย์

ภาควิชาภาษาตะวันออก

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

Journal of Humanities and Social Sciences

A b s t r a c t

This article aims to study the socio-cultural problems of Patani Malays in Thai novel which is *Rusni* (2012) written by Montri Sriyong, the writer of SEA Write Award in 2007. This novel attempts to portray conflicts and violence in the southern border provinces which are causing a lot of problems such as the separatist movement, the Patani Malays distrust to the government officials, insecurity of Patani Malays in their daily lives, the different of ethnic lead to hatred, violations against human rights especially children and women, the problem of drug outbreak among youth, the orphan problem, the problems of education and economic in Patani Malays. *Rusni* is also one of the 15 novels that passed the first round of the SEA Write in 2012. However, to analysis of the problems that appear in the novel, this article has adopted cultural studies focusing on the concept of ideology. The analysis found that the ideological differences of each party are motivating factors that cause conflicts, violence and social unrest. But we can destroy that wall which corresponds to the purpose of Montri Sriyong to write this novel by emphasis on the coexistence of diversity. Therefore, it can not be denied that literature plays an important role as a mirror that reflects social images and it is also an area of political and social science.

Keywords:

Patani Malays, cultural studies, ideology, literature.

บ ก คั ต ย อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาสังคมวัฒนธรรมของชาวมลายูปาตานีในนวนิยายไทยที่มีชื่อว่า รุสณี (2555) ซึ่งเป็นผลงานวรรณกรรมของมนตรี ศรีรงค์ นักเขียนรางวัลซีไรต์ปี 2550 รุสณีถือเป็นนวนิยายเล่มหนึ่งที่พยายามหยิบยกเรื่องราวเกี่ยวกับความขัดแย้งและความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ เช่น ปัญหาขบวนการแบ่งแยกดินแดน ความหวาดระแวงของชาวมลายูปาตานีที่มีต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐ ความไม่ปลอดภัยในการใช้ชีวิตของชาวมลายูปาตานี ความแตกต่างทางชาติพันธุ์นำไปสู่ความเกลียดชัง การละเมิดต่อสิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะเด็กและสตรี ปัญหาการระบาดของยาเสพติดในกลุ่มเยาวชน ปัญหาเด็กกำพร้า ปัญหาการศึกษาและปัญหาสภาพเศรษฐกิจของชาวมลายู นอกจากนี้รุสณียังเป็นนวนิยาย 1 ใน 15 เรื่องที่ผ่านรอบแรกนวนิยายซีไรต์ ปี 2555 อย่างไรก็ตามการวิเคราะห์ปัญหาที่ปรากฏในนวนิยายนั้น ผู้เขียนได้นำเอา *Cultural Studies* หรือวัฒนธรรมศึกษาเป็นหลักในการวิเคราะห์โดยมุ่งเน้นแนวคิดอุดมการณ์ ผลการวิเคราะห์พบว่าความแตกต่างทางอุดมการณ์ของแต่ละฝ่ายเป็นแรงจูงใจที่ก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ทั้งความขัดแย้ง ความรุนแรงและความไม่สงบสุขในสังคม แต่เราสามารถทำลายกำแพงนั้นได้ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของมนตรี ศรีรงค์ในการเขียนนวนิยายเล่มนี้ โดยให้ความสำคัญเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันท่ามกลางความหลากหลาย เพราะฉะนั้นจึงไม่อาจปฏิเสธได้ว่าวรรณกรรมมีบทบาทสำคัญในฐานะเป็นกระบอกเสียงที่สะท้อนภาพทางสังคมและยังเป็นพื้นที่ทางการเมืองและประวัติศาสตร์ของแต่ละสังคมได้อย่างน่าอัศจรรย์

คำสำคัญ:

มลายูปาตานี วัฒนธรรมศึกษา อุดมการณ์
วรรณกรรม

บทนำ

ปัจจุบันพบว่า การเขียนวรรณกรรมที่พูดถึงจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้รับความนิยมนักเขียนมลายู ปาตานีและไทยพุทธ ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบของกวี เรื่องสั้น นวนิยาย ละครหรือหนัง อย่างไรก็ตามวรรณกรรมที่เขียนถึงชาวมลายูปาตานีมีมานานแล้ว แต่ในช่วงทศวรรษที่ 2480-2520 ภาพชาวมลายูถูกนำเสนอในฐานะชนกลุ่มน้อยซึ่งมาจากความเป็นไทยที่ถูกสถาปนาขึ้นโดยสถาบันชั้นนำในส่วนกลางผ่านวิธีคิดเกี่ยวกับแผนที่ ภาษา ศาสนาและวัฒนธรรมของชนส่วนใหญ่ (พิเชฐ แสงทอง, 2550, 272) ถึงแม้ช่วงนั้นภาพลักษณ์ชาวมลายูในสายตานักเขียนอาจดูไม่สวยงาม ทว่าหลังจากนั้นไม่นานก็มีกลุ่มนักเขียนมลายูที่พยายามจะกอบกู้ศักดิ์ศรีความเป็นมลายู พร้อมทั้งนำเสนออัตลักษณ์ที่แท้จริงของชาวมลายูออกมา (พิเชฐ แสงทอง, 2550, 275) รุสนีถือเป็นหนึ่งในผลงานวรรณกรรมที่ถูกสร้างสรรค์ขึ้นมาจากฝีมือของนักเขียนไทยที่เป็นชาวพุทธ เติบโตในวัฒนธรรมไทยพุทธและยังเป็นผู้ที่อาศัยอยู่นอกพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ นับว่าเป็นผลงานที่ต้องอาศัยความตั้งใจและความพยายามอย่างสูงในการผลิตผลงานออกมาสู่สายตาประชาชนผู้อ่านที่สนใจเกี่ยวกับปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ เนื่องจากวรรณกรรมที่พูดถึงชายแดนภาคใต้ในรูปแบบนวนิยายมีจำนวนน้อยมาก ถ้าเทียบกับเรื่องสั้นหรือกวี เพราะฉะนั้นนวนิยายเล่มนี้ย่อมมีส่วนช่วยเสริมสร้างความเข้าใจของผู้คนในชาติที่มีความแตกต่างทั้งทางด้านศาสนา วัฒนธรรม ภาษาและชาติพันธุ์เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

“ปาตานี” นั้นถือเป็นคำที่ใช้อ้างถึงอาณาบริเวณที่เก่าแก่ที่มีมาก่อน และครอบคลุมเนื้อที่กว้างขวางกว่าตัวจังหวัดในปัจจุบัน ส่วน “ปัตตานี” นั้นเป็นชื่อจังหวัดของไทยสมัยใหม่ (ต้นแคน แม็กคาร์โก, 2555, 2)

เพราะฉะนั้นบทความนี้จึงใช้คำว่ามลายูปาตานีแทน “ไทยมุสลิม”, “ไทยอิสลาม”, “ไทยมลายู” หรือ “มลายูมุสลิม” ดังที่ปรากฏในงานวิชาการอื่นๆ เนื่องจากคำว่าปาตานีนั้นมีความครอบคลุมและชัดเจนกว่าในแง่ของอัตลักษณ์ รวมทั้งเป็นคำเรียกที่แสดงถึงความเป็นตัวตนของคนมลายูในพื้นที่แห่งนี้ได้อย่างดี นอกจากนั้นแล้วงานเขียนชิ้นนี้เป็นการมองปัญหาสังคมวัฒนธรรมของชาวมลายูปาตานีผ่านมุมมองวรรณกรรมเนื่องด้วยวรรณกรรมมีความสัมพันธ์กับสังคม วรรณกรรมกับสังคมเป็นภาพสะท้อนซึ่งกันและกันชนิดที่แยกกันไม่ออก เพราะผู้เขียนวรรณกรรมไม่ได้เกิดขึ้นมาท่ามกลางความว่างเปล่าของสังคม หากแต่ถูกหล่อหลอมด้วยความคิดความเชื่อจากสังคมอยู่อย่างต่อเนื่อง ดังนั้น นักเขียนจะผลิตวรรณกรรมขึ้นสักชิ้นหนึ่ง ย่อมมีคำถามอยู่ในใจเสมอว่า เนื้อหาที่จะเขานำมาเสนอนั้นคืออะไร เขากำลังจะผลิตวรรณกรรมเพื่อสื่อถึงคนในสังคม (ผู้เสพ) ที่มีค่านิยมความเชื่อแบบใด คำถามเหล่านี้ล้วนมีบทบาทในการกำหนดรูปแบบและการตีความเนื้อหาที่เสนอผ่านงานวรรณกรรม ซึ่งสอดคล้องกับที่นักเขียนนวนิยายเรื่องนี้กำลังนำเสนอ มนตรี ศรีรงค์กล่าวว่า “กระบวนการเขียนนวนิยายเรื่องนี้ต้องเตรียมตัวหาข้อมูลมากมาย แต่หลังจากนั้นเกิดการตั้งคำถามกับตัวเองว่าในท่ามกลางความแตกต่างเราอยู่ด้วยกันไม่ได้จริงหรือ มนตริมองว่ามันต้องอยู่ด้วยกันได้ จึงสร้างตัวละคร “เขา” ซึ่งเป็นไทยพุทธอายุกว่า 40 ปี ขึ้นมาให้สัมพันธ์กับรุสนี เด็กสาวมุสลิมแรกเริ่ม การวางโครงเรื่องที่แทบเป็นไปไม่ได้ที่หญิงสาวมุสลิมจะมาอยู่ท่ามกลางชุมชนไทยพุทธ ไม่มีมัสยิดสักหลัง แต่เพื่อต้องการบอกว่าท่ามกลางความสุดโต่งเราอยู่ร่วมกันได้ เหตุการณ์ที่ตื้นหยงลือม กรือเซะ ตากใบ มันมีความขัดแย้งรุนแรงมาก มันมีคำตอบอยู่แล้วว่าความสันติไม่ได้เกิดจากสงครามอย่างแน่นอน แก่นของเรื่อง

ปัญหาสังคมวัฒนธรรมของชาวมลายูปาตานีในนวนิยายไทย...

คือการอยู่ร่วมกันท่ามกลางความขัดแย้งทั้งหลาย มีการเมืองมาเกี่ยวข้องให้เกลียดกันทางชาติพันธุ์ การละลายความเกลียดชัง ทำไมเราจึงเกลียดกันถ้าตอบคำถามได้ เราก็ละลายความเกลียดชังได้” (ปรัชญเกียรติ ว่าโระ, 2555) นวนิยายเล่มนี้จึงถูกหยิบยกขึ้นมาพิจารณาในฐานะพื้นที่ที่นำเสนอ “ความจริง” ของปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ดังนั้นนวนิยายจึงกลายมาอยู่ในฐานะเป็นภาพสะท้อนปัญหาสังคมที่ไม่ใช่แค่เรื่องราวที่บรรจุแต่ความบันเทิงเพียงอย่างเดียว

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

ศึกษาปัญหาสังคมวัฒนธรรมของชาวมลายูในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ปรากฏในนวนิยายรุสนี โดยวิเคราะห์สาเหตุของปัญหารวมทั้งนำเสนอรูปแบบต่างๆของปัญหาทางด้านสังคมวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นตามแนวคิดของวัฒนธรรมศึกษา

ขอบเขตการศึกษา

ศึกษาปัญหาสังคมวัฒนธรรมของชาวมลายูในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ปรากฏในนวนิยายรุสนี ซึ่งเป็นผลงานของมนตรี ศรีรงค์ ในปี 2555 โดยค้นหาสาเหตุของปัญหา รวมทั้งนำเสนอรูปแบบของปัญหาทางด้านสังคมวัฒนธรรมที่เกิดขึ้น

วิธีการศึกษา

บทความนี้ใช้ Cultural Studies ในการวิเคราะห์ปัญหาสังคมวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นกับชาวมลายูปาตานี Cultural Studies หรือวัฒนธรรมศึกษาคืออาณาบริเวณการศึกษาวัฒนธรรมร่วมสมัยที่ทั้ง “เร้าร้อน”

น่าตื่นตาตื่นใจ และในรอบ 10 ปีที่ผ่านมาได้กลายเป็น “แนวทางการศึกษา” ที่ได้รับความนิยมอย่างกว้างขวาง ในระดับที่เรียกว่า “ข้ามสาขาวิชา” ไม่ว่าจะเป็นในแวดวงศิลปะ มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ หรือแม้แต่วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กระทั่งอาจกล่าวได้ว่าปัจจุบัน วัฒนธรรมศึกษาได้กลายมาเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวันของผู้คน และยังเป็นสิ่งที่สามารถพบเห็นได้ยืนได้ฟังแทบทุกหนทุกแห่ง เป็นคำที่ใครๆ (ไม่ว่าในหรือนอกวิชาการ) ต่างกล่าวอ้างขานถึง (วสันต์ ปัญญาแก้ว, 2552, 123) ถึงแม้ว่าวัฒนธรรมศึกษาเพิ่งก่อตัวเป็นสาขาในราวศตวรรษ 1960 แต่ก็ เป็นสาขาที่มีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว ซึ่งเมื่อเข้าสู่ช่วงปลายศตวรรษที่ 20 วัฒนธรรมศึกษาได้กลายมาเป็นขบวนการเคลื่อนไหวในระดับโลก (จิรัฐมิ เสนาคำ, 2552, 217) ยิ่งไปกว่านั้นวัฒนธรรมศึกษายังกลายเป็น หลักสูตรหรือคณะหรือสาขาวิชาที่ดำรงอยู่แทบทุกมุมโลก ไม่เว้นแม้แต่ประเทศไทย

อันที่จริงแล้ววัฒนธรรมศึกษาเป็นสาขาวิชาที่ก่อตัวในอังกฤษ ณ ศูนย์ศึกษาวัฒนธรรมร่วมสมัย มหาวิทยาลัยเบอร์มิงแฮม (Centre for Contemporary Cultural Studies, University of Birmingham) ซึ่งก่อตั้งโดยริชาร์ด ฮ็อกการ์ต (Richard Hoggart) ในปี ค.ศ. 1964 และมีริชาร์ด ฮ็อกการ์ตเป็นผู้อำนวยการสถาบันคนแรก (1964-1968) ส่วนคนถัดมาคือ สจิวต์ ฮอลล์ (Stuart Hall) ผู้ซึ่งทำให้วัฒนธรรมศึกษา มหาวิทยาลัยเบอร์มิงแฮมเป็นที่รู้จักแพร่หลายทั่วโลก อย่างไรก็ตามทัศนคติของแฟรงค์ เบ็สเตอร์ วัฒนธรรมศึกษาคือลูกนอกคอกของมหาวิทยาลัยเบอร์มิงแฮม และมิได้รับการสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยเบอร์มิงแฮมมายาวนาน ในที่สุดหลักสูตรถูกปิดในปี ค.ศ. 2002

ปัญหาสังคมวัฒนธรรมของชาวมลายูปาตานีในนวนิยายไทย...

ส่วนประเด็นการศึกษาทางด้านวัฒนธรรมก็ยังเป็นที่ถกเถียงกันอยู่ เนื่องจากวัฒนธรรมศึกษานั้นครอบคลุมอาณาบริเวณกว้างขวาง ข้ามสาขาวิชา ยากที่จะสามารถกำหนดขอบเขตลงไปให้แน่ชัดหรือ สร้างนิยามความหมายที่กระชับรัดกุม ทางออกที่อาจจะมิให้เลือกอยู่บ้าง ก็คือ การดำเนินรอยตามประเพณีการศึกษาแบบดั้งเดิมของสังคมวิทยา ความรู้ที่พยายามจะทำความเข้าใจที่มา (และเนื้อหา) ของความรู้ นั้น ด้วยการเริ่มต้นจากการค้นหา “รากเหง้า” ทางประวัติศาสตร์ ที่มาที่ไป ของความรู้นั้นๆ ในบริบททางสังคมการเมืองที่เกี่ยวข้อง ซึ่งในความเป็นจริงแล้ว รากเหง้าทางประวัติศาสตร์ ตลอดจนความเป็นมาของ วัฒนธรรมศึกษานั้นก่อร่างสร้างตัวขึ้นมาจากบริบททางสังคม นอกจาก จะเป็นเสมือนตัวกำหนด หรือ “เครื่องมือ” ที่จะใช้ในการกำหนดทิศทางการทำงานของนักวัฒนธรรมศึกษา ยังกลายเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ช่วยในการแยกแยะวัฒนธรรมศึกษาออกจากสาขาวิชาอื่นๆ ได้อย่างชัดเจน ประเด็นซึ่งวัฒนธรรมศึกษาในระยะแรกๆ ให้ความสนใจคือวัฒนธรรมป๊อป (popular culture) และวัฒนธรรมของชนชั้นล่าง โดยเฉพาะชนชั้นแรงงานที่ถูกมองจากวัฒนธรรมกระแสหลักว่าเป็นคนไร้วัฒนธรรม วัฒนธรรมศึกษาจึงพยายามสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมให้กับชนชั้นล่าง ในแง่นี้ วัฒนธรรมศึกษาจึงเชื่อมผนวกกับประเด็นทางการเมือง ซึ่งถือเป็นหนึ่งในองค์ประกอบที่สำคัญในวัฒนธรรมศึกษา

ด้วยเหตุดังกล่าว cultural studies จึงเป็นแนวคิดที่มีความสัมพันธ์กับการศึกษาในครั้งนี้ เนื่องจากเป็นการศึกษาเพื่อวิเคราะห์ถึงปัญหาสังคมวัฒนธรรมของชาวมลายูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งถูกมองว่าเป็นชนกลุ่มน้อยหรือชนชั้นล่างที่กำลังเผชิญกับหลากหลายปัญหาในขณะนี้ โดยปัญหาวัฒนธรรมของชาวมลายูที่ประสบอยู่นั้นมีเรื่องของ

การเมืองเข้ามาเกี่ยวข้อง ซึ่งสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของวัฒนธรรมศึกษาที่มองว่า วัฒนธรรมศึกษาไม่ใช่แนวการวิเคราะห์ศึกษาที่แยกขาด “วัฒนธรรม” ออกจากบริบททางสังคมและมิติของอำนาจ ทว่าพยายามที่จะวิเคราะห์ ทำความเข้าใจในรูปแบบและกระบวนการอันสลับซับซ้อนของวัฒนธรรมที่สัมพันธ์ไปกับบริบททางสังคมการเมืองที่เกี่ยวข้อง (Sardar และ Van Loon, 1999, 9)

ทั้งนี้พบว่ามีนักวิชาการหลายท่านได้พยายามสร้างกรอบแนวคิดต่างๆ เพื่อบรรจุไว้ในวัฒนธรรมศึกษา ซึ่งแนวคิดที่ปรากฏนั้นล้วนได้รับอิทธิพลจากนักคิดที่ยิ่งใหญ่ เช่น Claude Levi-Strauss, Roland Barthes, Louis Althusser, Ferdinand de Saussure เป็นต้น โดยแต่ละท่านมีความคิดที่แตกต่างและโดดเด่นในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของภาษาศาสตร์เชิงโครงสร้างของ Ferdinand de Saussure การวิเคราะห์ตีความเชิงสัญลักษณ์หรือเชิงสัญลักษณ์ของ Claude Levi-Strauss และ Roland Barthes ส่วน Louis Althusser นั้นเป็นนักวิชาการในแนวโครงสร้างนิยมมาร์กซิสต์ (Structural Marxism) ที่มีผลงานเขียนเรื่อง For Marx หรือ Reading Capital แต่ละเรื่องนั้นมีอิทธิพลอย่างมากต่อการกำหนดทิศทางของวัฒนธรรมศึกษา โดยได้รับอิทธิพลจากแนวคิดมาร์กซ์นั่นเอง โดยเฉพาะในเรื่องอุดมการณ์

นักวิชาการคนสำคัญที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาแนวคิดในวัฒนธรรมศึกษา ได้แก่ Stuart Hall ซึ่งถือเป็นบุคคลที่มีบทบาทมากในการขับเคลื่อนวัฒนธรรมศึกษาให้เป็นที่รู้จักในสังคม ต่อมางานเขียนของ Stuart Hall ก็กลายเป็นต้นแบบของนักวิชาการท่านอื่นๆ เพื่อคิดค้นแนวคิดต่างๆ ที่สอดคล้องกับการศึกษาทางด้านวัฒนธรรม อย่างเช่น Chris Barker ที่เขียนไว้ในหนังสือ Cultural Studies: Theory and Practice

ปัญหาสังคมวัฒนธรรมของชาวมลายูปาตานีในนวนิยายไทย...

(2003) ซึ่งหนังสือเล่มนี้ Chris Barker ได้สร้างแนวคิดขึ้นมา 8 แนวคิดด้วยกัน ซึ่งถือเป็นนักวิชาการท่านหนึ่งที่ยพยายามสร้างแนวคิดออกมาได้กว้างขวางและครอบคลุมในทุกด้าน ไม่จำกัดเฉพาะทางด้านสังคมศาสตร์แต่ยังสามารถศึกษาวิเคราะห์วัฒนธรรมที่ปรากฏในงานวรรณกรรมได้อีกด้วย โดยการศึกษาในครั้งนี้ใช้แนวคิดอุดมการณ์ของ Chris Barker

แนวคิดอุดมการณ์ที่ Chris Barker สร้างขึ้นมานั้น พัฒนามาจากการอ่านงานเขียนของ Louis Althusser นอกจากนั้นแล้ว งานเขียน Stuart Hall เองก็ยังเป็นส่วนสำคัญในการที่จะทำให้การสร้างแนวคิดอุดมการณ์ตามกรอบความคิดของ Chris Barker ชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งประเด็นสำคัญในแนวคิดของ Louis Althusser เกี่ยวกับอุดมการณ์ก็คือ การชี้ให้เห็นถึงวิถีทางซึ่งอุดมการณ์ทำงานผ่านสถาบันต่างๆ และแสดงปฏิบัติการออกมาในระดับชีวิตประจำวัน จนกลายมาเป็นการวิเคราะห์กลไกในเชิงอุดมการณ์ของรัฐ ไม่ว่าจะเป็นสถาบันครอบครัว องค์กรศาสนา สถานศึกษา และสื่อมวลชน กล่าวคือสำหรับ Louis Althusser ไม่มีความเป็นจริงซึ่งบริสุทธิ์หรือถูกจำกัดโดยการสื่อความหมาย ไม่มีความเป็นจริงที่เป็นหนึ่งเดียวแต่แท้จริงแล้วสิ่งที่เรียกว่าอุดมการณ์สามารถที่จะกลายมาเป็นพื้นที่แห่งการต่อสู้ดิ้นรนได้ (site of struggle) อุดมการณ์ที่ทำงานผ่านกลไกเชิงสถาบันที่แสดงออกมาในระดับชีวิตประจำวันจึงกลายมาเป็นพื้นที่แห่งการช่วงชิงต่อต้าน ชัดขึ้น มากกว่าที่จะเป็นเพียง ‘จิตสำนึกหลง’ ทั้งนี้ Louis Althusser ยังได้กำชับอีกว่าเมื่ออุดมการณ์ไม่ใช่ภาพลวงหรือไม่ใช่หมโนสำนึกที่ผิดพลาดที่เรียกว่า “อุดมการณ์ลวง” อุดมการณ์ก็คือระบบของการสื่อความหมาย (system of representation) ไม่ว่าจะเป็นภาพลักษณ์ มายาคติ ความคิดหรือมโนทัศน์ต่างๆ

ในหนังสือ Longman Encyclopedia (1987) ให้คำจำกัดความของอุดมการณ์คือ “System of idea, or a particular class or group and serving to rationalize their interest” ซึ่งหมายถึงระบบความคิดของกลุ่มชนชั้นใดชนชั้นหนึ่งที่พยายามนำเสนอและแสดงออกมาเพื่อตอบสนองความต้องการของแต่ละคน

ส่วน Chris Baker (2003, 77) ได้อ้างความเห็นของ Althusser ว่า “Ideology is one of the three primary instances or levels of a social formation. As such, it is relatively autonomous from other levels (e.g. the economic), through it is determined by it ‘in the last instance’. Here ideology, ‘a system (with its own logic and rigour) of representations (images, myths, ideas or concepts)’ สำหรับ Chris Barker แล้วอุดมการณ์เป็นหนึ่งในสามองค์ประกอบหลักของการก่อตัวทางสังคม ด้วยเหตุนี้จึงค่อนข้างอิสระจากปัจจัยอื่นๆ (เช่นทางเศรษฐกิจ) ในที่นี้อุดมการณ์ก็คือระบบของการเป็นตัวแทน เช่น ภาพตำนาน ความคิดหรือแนวคิดนั่นเอง อย่างไรก็ตาม Althusser มองว่าในการก่อตัวทางสังคมนั้นอุดมการณ์ถือเป็นปัจจัยหลักหรือสำคัญในการจัดระเบียบทางสังคม โดยมีเรื่องของอำนาจเข้ามาเกี่ยวข้อง ดังที่ปรากฏในข้อความของ Althusser ที่กล่าวว่า “Ideology is involved in the reproduction of social formation and their relations of power” (อุดมการณ์มีส่วนร่วมในการก่อตัวของสังคมและความสัมพันธ์ของอำนาจ) ในประเด็นนี้ Chris Barker (2003, 76) ได้เพิ่มเติมความเห็นเกี่ยวกับอุดมการณ์ว่าอันที่จริงแล้ว อุดมการณ์ก็คืออำนาจนั่นเอง อำนาจของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งที่ใช้เพื่อควบคุมกลุ่มคนที่ด้อยกว่า

ปัญหาสังคมวัฒนธรรมของชาวมลายูปาตานีในนวนิยายไทย...

เนื่องจากอุดมการณ์นั้นเป็นเหมือนสิ่งที่เหนี่ยวนำความคิด พฤติกรรมของบุคคลให้เป็นไปตามอุดมการณ์ของบุคคลนั้นๆ Agger (1992, 232) ได้อ้างความเห็นของ Marx และ Hegel ว่าอุดมการณ์ที่มี อิทธิพลสูงคืออุดมการณ์ของบรรดาผู้นำ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นแล้วขึ้นอยู่กับ รูปแบบและสภาพแวดล้อมของแต่ละสังคม ซึ่งสอดคล้องกับความเห็น ของ Stuart Hall ที่มองว่าอุดมการณ์สามารถที่จะสถาปนาอำนาจขึ้นมา ได้อย่างทรงอิทธิพล ผ่านกระบวนการสื่อความหมายและปฏิบัติการทาง วัฒนธรรมที่ทำให้การดำรงอยู่ของสิ่งของต่างๆ ดูเหมือนเป็นไปตาม ธรรมชาติ

เพราะฉะนั้นจึงสรุปได้ว่าอุดมการณ์เป็นเหมือนความเชื่อความ ศรัทธาตามแนวคิดหรือทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่งโดยอาจคิดขึ้นเองหรือมีคน คิดไว้แล้ว โดยปกติแล้วอุดมการณ์ของบรรดาผู้ปกครองหรือผู้นำจะมี บทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนสมาชิกของสังคมไปในทิศทางที่พวกเขา ต้องการ หากพิจารณาในมุมมองของผู้ปกครองหรือผู้นำแล้ว อุดมการณ์ คือแนวคิดที่สร้างขึ้นมาเพื่อเป็นสัญลักษณ์ของอำนาจ เป็นเหมือนอุดมคติ ของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะผู้นำที่ต้องการแสวงหาผลประโยชน์ ทางการเมือง อย่างเช่นประเทศไทย นโยบายการสร้างชาติในอดีตนั้น เกิดจากแนวคิดที่ต้องการสร้างประเทศให้มีเชื้อชาติเดียวนั้นก็คือ เชื้อชาติไทย เชื้อชาติอื่นจึงไม่มีความสำคัญ ถึงแม้ว่าในขณะนั้น ประเทศไทยประกอบด้วยชาติพันธุ์ที่หลากหลายก็ตาม แต่ผู้นำในอดีต ยังคงยึดติดกับอุดมการณ์ที่ว่าความสามัคคีจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อประเทศ นั้นมีเชื้อชาติเดียว ศาสนาเดียวและวัฒนธรรมเดียว

กำเนิดนวนิยายรูนี

นวนิยายรูนีเป็นผลงานของมนตรี ศรีรงค์ ที่เขียนขึ้นมาในปี 2555 หลังจากแปดปีเหตุการณ์ที่มีสยิดกรือเซะและตากใบ มนตรี ศรีรงค์เป็นนักเขียนที่เกิดและเติบโตที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา หรือที่รู้จักกันในฉายา กวีหมีเปิด เป็นนักเขียนไทยที่ได้รับรางวัลซีไรต์ ปีพ.ศ. 2550 จากผลงาน บทกวีร่วมสมัยโลกในดวงตาข้าพเจ้า รูนียังเป็นนวนิยาย 1 ใน 15 เรื่อง ที่ผ่านรอบแรกนวนิยายซีไรต์ ปี 2555 นวนิยายนี้ถือเป็นงานเขียนที่พยายามนำเสนอสภาพชีวิตของชาวมลายูในจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยเฉพาะปัญหาความรุนแรงและความขัดแย้งที่เกิดขึ้น สถาพร ศรีสังข์ ถึงกับกล่าวว่า “เป็นหนังสือที่ผู้เกี่ยวข้องกับปัญหาชายแดนใต้ต้องอ่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคุณยิ่งลักษณ์ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี และคณะรัฐมนตรีของท่านที่ถือเป็นผู้นำสูงสุดในขณะนั้น” (ปรัชญเกียรติว่าไร้, 2555)

นวนิยายนี้ได้พูดถึงความขัดแย้งของชาวมลายูในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่หมู่บ้านแคและ อำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส เป็นการบอกเล่าเรื่องผ่าน “รูนี” สาวน้อยที่น่าสงสาร เธอสูญเสียพ่อแม่ตั้งแต่อายุยังน้อย ใช้ชีวิตอยู่คนเดียวท่ามกลางความหวาดกลัวและหวาดระแวงชีวิตต้องระหระเหิน ไหนจะพลัดพรากจากหมู่บ้านแคและซึ่งเป็นบ้านเกิดของเธอ และยังต้องพรากจากคนรักที่เป็นความหวังสุดท้ายที่เหลืออยู่ เธอต้องเผชิญกับชะตากรรมอันแสนร้ายกาจ ไม่เพียงแต่ความบอบช้ำของรูนี แต่ยังเห็นมีอีกหนึ่งหนุ่มคือ “ยะห์ยา” ชายหนุ่มที่มีชะตากรรมเดียวกันกับรูนี เขาเป็นเด็กกำพร้า พ่อแม่ถูกยิงเสียชีวิตขณะเดินทาง

กลับจากโรงพยาบาลบาเจาะ นอกจากนั้นเขายังถูกกล่าวหาว่าเป็นแนวร่วมขบวนการก่อความไม่สงบ ข้อกล่าวหานี้ได้ทำให้ะหฺยาต้องปลีบทัวออกจากหมู่บ้านแคและเพื่อไปหาชีวิตใหม่บนเทือกเขาบูโด เขาถูกกล่าวหาว่าเป็นแนวร่วมเพียงเพราะชอบขึ้นไปบนเขาบูโด ทั้งๆ ที่บนเทือกเขาแห่งนี้มีหลายอย่างที่น่าค้นหา ทั้งธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์และแหล่งอาหารที่หลากหลาย แต่ถึงกระนั้นเขายอมสละชีวิตและความหวังของเขาที่มีต่อรูสนีออกไป เนื่องจากต้องการพื้นที่ชีวิตที่เขาพึงจะมี และคิดว่าเทือกเขาบูโดแห่งนี้จะต้องการเขามากกว่าผู้คนในหมู่บ้านแคและหลังจากที่ะหฺยาได้ใช้ชีวิตบนเขาบูโดแล้ว ชีวิตรูสนีก็เปลี่ยนไป เธอขาดเพื่อนคู่คิดและสูญเสียบุคคลที่เป็นความหวังหลังจากที่พ่อแม่เธอจากไป เธอหวังว่าจะได้ขึ้นไปภูเขามูโด ยอดเขาสูงเสียดฟ้า ที่ซึ่งมีผีเสื้อ ลำธารใส น้ำสวย เพื่อปลูกผักหาของป่าใช้ชีวิตตามประสาครอบครัวเล็กๆ ที่สร้างด้วยความรักกับคนที่เธอรัก แต่แล้วความฝันของเธอก็หายไป ในที่สุดเธอต้องไปใช้ชีวิตที่หาได้ใหญ่กับเพื่อนของพ่อเธอ ที่นี้ทำให้เธอได้รู้จักกับสองหนุ่ม คือ “ซูไฮมิง”หนุ่มพิการชาลิบแต่จิตใจดี “ซูไฮมิง” มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ที่ยะลา พ่อแม่เขาเสียชีวิตจากเหตุการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ส่วนตัวเขาเองก็ถูกชักจูงให้เข้าร่วมในขบวนการก่อความไม่สงบ แต่เขาปฏิเสธ แล้วตัดสินใจหนีเข้ามาเรียนที่หาได้ใหญ่ ทว่าเขาถูกกระทำกลั่นแกล้งจากเพื่อนในโรงเรียนใหม่สารพัด เขาหลงรักสาวสวยอย่างรูสนี เขาคอยปลอบโยนเธอยามทุกข์สาหัส เป็นความรักที่งดงาม แม้รู้ว่าสายตายของรูสนีไม่เคยมีใครมาแทนที่ะหฺยาเลย ส่วนชายหนุ่มอีกคนหนึ่งคือ “อดุลย์” ลูกชายของเพื่อนพ่อที่อยู่บ้านหลังเดียวกันกับรูสนี แต่รูสนีถูกอดุลย์ข่มขืน จนในที่สุดเธอดัดสินใจหนีออกจากบ้านหลังนั้น

แล้วไปอาศัยอยู่กับนายจ้างของเธอที่เป็นคนไทยพุทธ แต่แล้วเธอก็ถูก
อดุลย์ยิงเสียชีวิต ชีวิตเธอจบลงด้วยน้ำมือของมุสลิมด้วยกัน นวนิยาย
เรื่องนี้พยายามนำเสนอความโหดร้ายที่เยาวชนชายแดนใต้เผชิญอยู่
พวกเขาต้องพบกับความทุกข์ในรูปแบบต่างๆ ทั้งการสูญเสีย การกลั่นแกล้ง
การดูถูก แม้ว่าเด็กหนุ่มสาวมุสลิมเหล่านี้ได้พยายามดิ้นรนที่จะมีชีวิต
รอดท่ามกลางความอกลั่นขวัญแวนของเหตุการณ์ในพื้นที่ที่ไม่รู้ใคร เป็น
ใคร ผู้คนในพื้นที่ต่างไม่ไว้วางใจพวกเขา

แท้จริงแล้วนวนิยายเรื่องนี้เป็นการนำเสนอสถานการณ์ที่เกิดขึ้นใน
สามจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยนำเอาตัวละครเด็กหนุ่มสาวชาวมุสลิม
มาเป็นตัวดำเนินเรื่อง เช่น รุสนี ยะห์ยา ชูไฮมิง และอดุลย์ ตัวละครทั้งสี่
ประสบชะตากรรมเดียวกันยกเว้นอดุลย์ อย่างไรก็ตามนักเขียนพยายาม
นำเสนอภาพให้สังคมได้รับรู้ว่าความรุนแรงที่เกิดขึ้นได้ทั้งบาดแผล
อันลุ่มลึกต่อมนุษยชาติโดยเฉพาะเยาวชนที่เป็นกำลังของชาติ ปัจจุบันเด็ก
กลายเป็นเหยื่อความรุนแรง นับวันยังมีจำนวนที่เพิ่มขึ้นจนน่าวิตก
ความรุนแรงได้ทำลายชีวิตมนุษย์โดยไม่คำนึงถึงวัยและเพศ มีเยาวชน
จำนวนมากที่สูญเสียพ่อซึ่งเป็นเสาหลักของครอบครัว ผู้หญิงกลายเป็น
แม่เลี้ยงเดี่ยวสามัญญิง โดนระเบิด เป็นแพะหรือถูกจับในข้อหาแบ่ง
แยกดินแดน นอกจากนั้นยังมีผู้ชายอีกจำนวนมากที่หายไปอย่างลึกลับ
สิ่งเหล่านี้ถูกนำเสนอผ่านนวนิยายเล่มนี้ เพื่อให้สังคมได้รับรู้ว่าชาวมลายู
ปาตานีกำลังประสบปัญหาชีวิตที่ลำบาก ไม่มีความปลอดภัยในชีวิตและ
ทรัพย์สิน พวกเขาต้องใช้ชีวิตด้วยความระมัดระวัง ต้องรู้จักดูแลตัวเอง
ในสถานการณ์ที่เต็มไปด้วยความหวาดระแวง เพราะไม่รู้ใครเป็นใคร

ปัญหาสังคมวัฒนธรรมของชาวมลายูปาตานีในนวนิยายไทย...

ผลการศึกษาและบทวิเคราะห์

จากการวิเคราะห์พบว่านวนิยายชุดนี้ประกอบด้วยสองอุดมการณ์หลัก อุดมการณ์แรกคืออุดมการณ์ที่ถูกสร้างขึ้นมาโดยรัฐไทยที่เน้นความเป็นหนึ่งชาติ หนึ่งภาษา หนึ่งศาสนาและหนึ่งวัฒนธรรม เพราะฉะนั้นทำให้เกิดนโยบายต่างๆ ขึ้นมา เช่น นโยบายผสมกลมกลืน นโยบายรัฐนิยมของจอมพล ป.พิบูลสงคราม รวมทั้งนโยบายที่เกิดขึ้นในสมัยทักษิณ ชินวัตรเป็นนายกรัฐมนตรี นโยบายเหล่านี้ได้ซึมลึกเข้าไปอยู่ในหัวใจของผู้นำไทยโดยเฉพาะข้าราชการที่มองว่าอัตลักษณ์ของชาวมลายูปาตานีเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับรัฐ อุดมการณ์ที่สองคืออุดมการณ์ของชาวมลายูปาตานีที่สร้างขึ้นมาบนพื้นฐานทางศาสนาและวัฒนธรรมมลายู พวกเขาต้องการความชอบธรรมในการใช้ชีวิตบนพื้นที่แห่งความหลากหลาย ต้องการพื้นที่ในการแสดงออกถึงความคิดและเจตนา เพราะฉะนั้นรัฐต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับอุดมการณ์ของชาวมลายูอย่างถ่องแท้ เพื่อหลีกเลี่ยงความขัดแย้งที่จะเกิดขึ้นระหว่างสองฝ่ายเฉกเช่นในอดีต

ความแตกต่างทางอุดมการณ์ก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ มากมาย โดยปกติแล้วผู้มีอำนาจเหนือกว่าจะพยายามเข้ามาควบคุมอำนาจแก่ผู้ที่ย่อยกว่า ผู้มีอำนาจพยายามลบล้างอุดมการณ์ของฝ่ายที่ย่อยกว่า แต่สำหรับชาวมลายูปาตานีแล้ว มันไม่ใช่วิธีง่ายเลย พวกเขามีอุดมการณ์ที่หนักแน่นในการปกป้องวัฒนธรรม ศาสนาและภาษา ตามที่ Imtiyaz Yusuf (2006, 175) ได้กล่าวไว้

It is a matter of facts that the Malay Muslim place strong emphasis on ethic aspect of their adherence to the religion of Islam. The Malay Muslim of the South give primacy to their ethnic identity and view their life experience from within the context of the local practice of Islam thus the ritual, mythic/narrative, experiential/emotional, ethical and legal, social, material and political aspect of life are interpreted and perceived through the lenses of ethnic identity. Here ethnicity and religion are intermixed with each other, with religion being perceived in ethnic perspective.

Imtiyaz Yusuf ได้เสนอข้อเท็จจริงเกี่ยวกับชาวมลายูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ว่าชาวมลายูปัตตานีนั้นได้ให้ความสำคัญอย่างยิ่งในเรื่องจริยธรรมของการยึดมั่นในศาสนาอิสลาม อีกทั้งชาวมลายูมุสลิมในภาคใต้ก็ยังให้ความสำคัญกับอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของพวกเขา อย่างเช่นในด้านพิธีกรรม ตำนาน เรื่องเล่า ประสพการณ์ อารมณ์ จริยธรรม กฎหมาย สังคมและการเมือง ชีวิตจึงถูกตีความและรับรู้ผ่านเลนส์ของอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ ที่นี้เชื้อชาติและศาสนาถูกผสมรวมเข้าด้วยกันโดยที่ศาสนาถูกมองในมุมมองของชาติพันธุ์

ปัญหาสังคมวัฒนธรรมของชาวมลายูปาตานีในนวนิยายไทย...

จะเห็นได้ว่าบ่อยครั้งที่ฝ่ายรัฐมักโยนประเด็นความหลากหลายทางวัฒนธรรม ศาสนาและภาษากลายเป็นต้นเหตุที่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง แต่ในความเป็นจริงแล้วรัฐควรยอมรับว่าสันติสุขเกิดขึ้นได้ท่ามกลางความหลากหลาย (Unity of Diversity) เพราะนี่คือวิธีการที่ได้ปฏิบัติใช้ในประเทศที่มีความขัดแย้ง

นวนิยายเรื่องนี้ชี้ให้เห็นว่าเหตุการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้นในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ นั้นส่งผลให้เกิดปัญหาสังคมวัฒนธรรมมากมาย เช่น ปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน ปัญหาเด็กกำพร้า ปัญหาความยากจน ปัญหาความไม่ปลอดภัยในชีวิต ปัญหาด้วยโอกาสทางการศึกษา ปัญหา ยาเสพติด เป็นต้น ความแตกต่างทางอุดมการณ์ถือเป็นปัจจัยหลักที่ก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ เนื่องจากประเทศไทยมีความหลากหลายทางเชื้อชาติ ศาสนาและภาษา ดังนั้น จึงเกิดอุดมการณ์ที่แตกต่างตามความเชื่อของแต่ละบุคคล ปัจจัยต่างๆ ที่ก่อให้เกิดอุดมการณ์ ได้แก่ เชื้อชาติ ภาษา วัฒนธรรม ศาสนาหรือความเชื่อ ภูมิศาสตร์ ประวัติความเป็นมาของแต่ละชนชาติ ประวัติการกำเนิดของชาติ ประวัติการได้มาซึ่งอำนาจอธิปไตย เป็นต้น ปัจจัยเหล่านี้ล้วนมีอิทธิพลต่อการสร้างอุดมการณ์ของแต่ละชาติ เช่นเดียวกับกับชาวมลายูในหมู่บ้านแคและ รอกิบ รุสลัน ยะห์ยา และแวดาโอะมีการสร้างอุดมการณ์ของตัวเองมาจากประวัติศาสตร์ ความรุ่งเรืองและการล่มสลายของอาณาจักรปาตานี พวกเขาลุกขึ้นมาต่อสู้เพื่อปกป้องแผ่นดินปาตานีด้วยการเป็นแนวร่วมในขบวนการปลดปล่อยปาตานีเป็นอิสระ แต่สำหรับประเทศไทยแล้ว การกระทำเช่นนี้ได้ทำลายความมั่นคงของประเทศชาติ จึงเกิดยุทธศาสตร์ต่างๆ ในการแก้ปัญหาความขัดแย้งในหมู่บ้านแคและ หนึ่งในยุทธศาสตร์ในการแก้ปัญหาก็คือ

โดยการส่งทหารไปยังหมู่บ้านแคและ จากการศึกษาของ McCargo (2007, 45) พบว่าปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้นในจังหวัดชายแดนภาคใต้ นั้นมีสาเหตุมาจากนโยบายในสมัยทักษิณ ชินวัตรเป็นนายกรัฐมนตรี

“the failed and contradictory policies implemented during the government of former Prime Minister Thaksin Shinawatra. While the government established the National Reconciliation Commission (NRC) in March 2005 to foster peace and reconciliation in the southern provinces, it shortly, in July 2005, declared the state of emergency in order to place the absolute decision power in the hands of the military”.

รัฐบาลของอดีตนายกรัฐมนตรีทักษิณชินวัตรได้ดำเนินนโยบายที่ผิดพลาดและล้มเหลว มีการจัดตั้งคณะกรรมการสมานฉันท์แห่งชาติ (NRC) ในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2548 เพื่อส่งเสริมสันติภาพและการปรองดองในจังหวัดชายแดนภาคใต้ แต่หลังจากนั้นในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2548 รัฐบาลได้ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินเพื่อวางอำนาจการตัดสินใจเด็ดขาดในมือทหาร ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการใช้อำนาจแบบเบ็ดเสร็จหรือเผด็จการต่อประชาชน การกระทำเหล่านี้ย่อมสร้างความไม่พอใจแก่ชาวมลายูปาตานีเป็นอย่างมาก จนทำให้เกิดปัญหาต่างๆ มากมายในพื้นที่แห่งนี้

ปัญหาสังคมวัฒนธรรมของชาวมลายูปาตานีในนวนิยายไทย...

ปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน

การส่งทหารเข้ามาในหมู่บ้านได้สร้างความไม่พอใจอย่างมากต่อชาวมลายูปาตานี เนื่องจากพวกเขาเห็นว่าส่วนใหญ่แล้วทหารมักพุดจาไม่สุภาพ ไม่มีมนุษยธรรม เป็นบุคคลที่น่ากลัว ชาวบ้านไม่กล้าเข้าใกล้ อีกทั้งทหารที่รัฐส่งมานั้นไม่ค่อยมีความรู้ในเรื่องขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวมลายู โดยเฉพาะในเรื่องศาสนา ภาษาและวัฒนธรรม ทำให้เกิดปัญหาในการติดต่อสื่อสารกัน บ่อยครั้งที่ทหารทำสิ่งที่ขัดกับหลักศาสนา และวัฒนธรรมของชาวมลายู ซึ่งนวนิยายเรื่องนี้ได้มีการพูดถึงการละเมิดสิทธิมนุษยชนของทหารต่อประชาชน เช่น กรณีที่รัฐนี้และยะหียาถูกนำตัวไปสอบสวนที่สถานีตำรวจ เพราะคิดว่าเด็กสองคนนี้เป็นแนวร่วมทั้งๆ ที่ไม่มีหมายจับอะไรเลย ทหารได้พาเด็กทั้งสองคนขึ้นรถต่อหน้าต่อตาชาวบ้าน แต่ชาวบ้านทำอะไรไม่ได้ พวกเขาทั้งสองรู้สึกตกใจและหวาดกลัวมาก โดยเฉพาะรัฐนี้ที่เป็นเด็กสาว เหตุการณ์ครั้งนั้นจะอยู่ในความทรงจำของพวกเขาไปอีกนาน ยิ่งไปกว่านั้นพวกเขาก็จะทนอยู่ในหมู่บ้านแห่งนี้ต่อไปไม่ได้แล้ว เพราะไม่อาจเห็นภาพทหารยืนถือปืนด้วยสีหน้าที่ไม่เป็นมิตร รวมทั้งรถถังที่จอดเคลื่อนกราดในหมู่บ้าน ภาพเหล่านั้นทำให้เกิดความหวาดกลัวตลอดเวลา ซึ่งในที่สุดรัฐนี้ได้ย้ายไปอยู่ที่หาดใหญ่ ถึงแม้รัฐนี้จะรู้สึกลำบากใจที่ต้องจากบ้านเกิด จากยะหียาไป แต่หากเขาอยู่ที่นั่นต่อไปชีวิตของเขาต้องลำบากแน่นอน เขาจึงต้องจากบ้านไปเพื่อหาพื้นที่ปลอดภัย ไม่ใช่พื้นที่ที่เต็มไปด้วยผู้คนแปลกหน้า ความหวาดระแวงและความหวาดกลัว ในที่สุดหมู่บ้านแห่งนี้ก็กลายเป็นหมู่บ้านร้าง เนื่องจากมีชาวบ้านจำนวนมากได้อพยพไปอยู่ที่อื่น เกิดการย้ายถิ่นอย่างรุนแรง มีการย้ายไปอยู่จังหวัดอื่นหรือประเทศอื่น เช่น มาเลเซีย

ในเรื่องนี้ยะหียากลายเป็นเหยื่อความรุนแรงเพราะถูกกล่าวหาจากทหารว่าเป็นแนวร่วม นี่คือนโยบายที่ชาวมลายูกำลังเผชิญอยู่ในขณะนี้ มีชาวมลายูจำนวนมากถูกจับในข้อหาแบ่งแยกดินแดน ทั้งๆ ที่ไม่มีหลักฐานที่ชัดเจนว่าเป็นฝีมือของเขา บางคนโชคดีอาจหนีไปอยู่ประเทศอื่น ยะหียาก็เช่นเดียวกัน ถึงแม้เขาไม่ใช่แนวร่วม แต่ข้อกล่าวหาที่นั่นได้สร้างความตึงเครียดแก่ยะหียา ประกอบกับการมีความรู้สึกเคียดแค้นที่ทหารได้ทำกับเขาไว้ รวมทั้งการรับรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นทำให้ในที่สุดเขาได้ตัดสินใจเข้าไปเป็นแนวร่วมก่อความไม่สงบ ความรู้สึกของยะหียาคงไม่ต่างจากมะรอโซ จันทรวัตติ หนึ่งในผู้ต้องหาคดีความมั่นคงที่รัฐพยายามยึดเยียดข้อกล่าวหาต่างๆ ให้เขา เขาถูกยิงเสียชีวิตเมื่อต้นปีที่แล้ว สำหรับยะหียานั้นเขาถูกกล่าวหาว่าเป็นคนฆ่าชาวบ้านหมู่บ้านแคและ เพียงแค่ช่วงเวลาเกิดเหตุเท่านั้นเป็นเวลาเดียวกันกับยะหียาเดินทางจากเขาบูโด ทหารจึงคิดว่ายะหียาน่าจะเป็นผู้สังหารเพราะเป็นผู้อยู่ในเหตุการณ์ และนี่คือสิ่งที่ทำให้ชาวมลายูปาตานีทุกข์ทรมานใจมาก หลายคนกลายเป็นแพะรับบาปทั้งที่ตัวเองไม่ได้ทำอะไรเลย

การกระทำเช่นนี้ได้ทิ้งบาดแผลทางใจแก่รูสนีและยะหียาและการกระทำเช่นนี้ก่อให้เกิดบาดแผลที่ลุ่มลึกต่อเยาวชน เพราะเป็นเหตุการณ์ที่สร้างความหวาดกลัวต่อเด็กมาก ยิ่งไปกว่านั้นอาจพัฒนามาเป็นความหวาดระแวงต่อกันอีก ในทางการแพทย์อาการดังกล่าวเรียกว่าภาวะสะเทือนขวัญหลังเหตุการณ์รุนแรง (Post-Traumatic Stress Disorder หรือ PTSD) ซากิย์ พัทธกัญฉุมพล (2553, 154) เรียกลักษณะอาการดังกล่าวว่า trauma เพื่อใช้ในการอธิบายลักษณะอาการของเหยื่อที่ได้รับผลกระทบจากความรุนแรง งานวิจัยของซากิย์เป็นการศึกษาถึง

ปัญหาสังคมวัฒนธรรมของชาวมลายูปาตานีในนวนิยายไทย...

ผลกระทบของรุนแรงในภาคใต้ต่อความคิดของเด็กไม่ว่าจะเป็นเด็กที่เป็นเหยื่อทางตรงหรือทางอ้อม ผลการศึกษาพบว่าเด็กส่วนใหญ่ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีความวิตกกังวลว่าตนเองหรือบุคคลในครอบครัวอาจได้รับอันตรายจากเหตุการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้น หรืออาจได้กล่าวได้ว่า เด็กอยู่ในอาการ trauma แทบทั้งสิ้น ความรุนแรงได้สร้างความหวาดกลัวแก่เด็ก จนส่งผลทำให้ชีวิตประจำวันของพวกเขาเปลี่ยนไป เช่น เด็กมีความระมัดระวังมากขึ้น ไม่ออกไปไหนคนเดียวหรือถ้าไปต้องบอกให้พ่อแม่ทราบก่อน ที่สำคัญต้องกลับก่อนค่ำ เพราะฉะนั้นความรุนแรงกำลังจำกัดโอกาสที่เด็กจะออกไปไหนได้อย่างอิสระอย่างเช่นในอดีต เพราะเด็กกลัวจะถูกหลอกลวง นอกจากนั้นยังพบว่าความรุนแรงทำให้เด็กรู้สึกหวาดระแวงผู้คนแปลกหน้ามากขึ้น นั่นเท่ากับว่าเป็นการปิดกั้นไม่ให้เด็กเป็นมิตรกับคนที่ไม่เคยรู้จักกันมาก่อน ยังมีงานวิจัยอีกชิ้นหนึ่งที่ศึกษาเกี่ยวกับเด็กที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความรุนแรง นั่นก็คือรายงานวิจัยขององค์การยูนิเซฟประเทศไทย (2551) เรื่อง “วันเวลาแห่งความกลัว: การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการรับรู้ของเด็กต่อการดำเนินชีวิตในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย” ผลการวิจัยพบว่าเด็กที่อยู่ในพื้นที่ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ต้องใช้ชีวิตอย่างระมัดระวัง มีความวิตกและความเครียด สืบเนื่องจากความไม่สงบที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในพื้นที่ตลอดจนประสบการณ์ด้านความรุนแรงที่เด็กได้รับและจากการที่ต้องอยู่ใกล้ชิดกับพื้นที่ที่มีความเสี่ยงต่อการถูกโจมตีในแต่ละวัน และต้องรับรู้เหตุการณ์การโจมตีซึ่งมีผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บ

อาจกล่าวได้ว่ารูนี ยะห์ยาและซูไฮมิงเป็นเด็กที่อยู่ในอาการ trauma ทั้งสิ้น เพราะต้องเผชิญกับภาพความรุนแรงทั้งทางตรงและทางอ้อม พวกเขาต้องพบกับความสูญเสียของพ่อแม่เนื่องจากเหตุการณ์ความไม่สงบ พ่อแม่ยะห์ยาถูกยิงขณะกลับจากโรงพยาบาล แม่ของรูนีเป็นโรคความเครียดที่เกิดจากความวิตกกังวลเนื่องจากความรุนแรง ส่วนพ่อแม่ของซูไฮมิงก็ถูกยิงเช่นเดียวกัน เด็กทั้งสามคนจึงกลายเป็นเหยื่อความรุนแรงทางตรง ซึ่งคงไม่อาจปฏิเสธได้ว่าความทรงจำในอดีตจะถูกกระตุ้นเตือนด้วยเหตุการณ์ปัจจุบันที่เกิดขึ้น เรื่องราวความสูญเสียในครอบครัวจึงเป็นสิ่งที่เขาไม่อาจลบออกจากจิตใจได้ จึงจำเป็นต้องใช้วิธีการเยียวยาจิตใจให้กลับคืนสู่ภาวะปกติ

ปัญหาเด็กกำพร้า

เหตุการณ์ความรุนแรงในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้พรากชีวิตของประชาชน เจ้าหน้าที่และหัวหน้าครอบครัวไปอย่างไม่มีวันกลับ เหตุให้สมาชิกที่เหลืออยู่ของครอบครัวต้องประสบกับความยากลำบากในการประกอบอาชีพและดำเนินชีวิต เด็กจำนวนไม่น้อยกลายเป็นเด็กกำพร้าที่ต้องการความช่วยเหลือและเยียวยาจิตใจ อย่างเช่นรูนี ยะห์ยา และซูไฮมิง พวกเขาไม่มีผู้อุปการะเลี้ยงดู เมตตา ภูนิช ผู้อำนวยการศูนย์ประสานงานวิชาการให้ความช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบจังหวัดชายแดนใต้ (ศวชต.) ได้รวบรวมสถิติ พบว่า ความรุนแรงในจังหวัดชายแดนใต้ ตั้งแต่ปี 2547 ถึงเดือนกันยายน 2558 ทำให้เกิดลูกกำพร้า (ในทุกกลุ่มอายุ) จากพ่อแม่เสียชีวิตในเหตุการณ์ความไม่สงบ 9,806 คน

ปัญหาสังคมวัฒนธรรมของชาวมลายูปาตานีในนวนิยายไทย...

เด็กกำพร้ากลุ่มนี้จะกระจายอยู่ทั่วประเทศไทย แต่หนาแน่นมากที่สุด ใน 3 จังหวัด คือ ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ซึ่งมีทั้งในเด็กในครอบครัว ชาวมุสลิมและมุสลิม (จิตินบ โกมลณี, 2562)

ความหวาดกลัวของชาวบ้านในหมู่บ้านแคและเริ่มรุนแรงขึ้นเมื่อมีชาวบ้านจำนวนหนึ่งถูกจับในข้อหาเป็นแนวร่วมหรือผู้ก่อความไม่สงบ ทำให้หมู่บ้านแคและไม่ค่อยเห็นผู้คนออกไปไหนเหมือนเมื่อก่อน ถึงแม้ในช่วงเวลากลางวันก็ตาม ส่วนใหญ่จะเก็บตัวอยู่ในบ้าน พวกเขาอพยพหยุดงานหรือไม่ไปกรีดยางโดยเฉพาะสวนยางที่อยู่ไกลจากบ้าน อย่างเช่นบนเขา เนื่องจากว่าก่อนหน้านี้มีชาวบ้านถูกยิงขณะกรีดยางอยู่ในสวน บางคนก็ถูกจับ และที่สิ่งที่น่าเป็นห่วงก็คือมีผู้ขายในหมู่บ้านหลายคนที่ย้ายตัวไปอย่างลึกลับ ครอบครัวและญาติๆ ตามหาแต่ไม่พบร่องรอยอะไรเลย เหตุการณ์ดังกล่าวทำให้ชาวมลายูปาตานีไม่สามารถใช้ชีวิตได้อย่างปกติสุข พวกเขาต้องอยู่อย่างระมัดระวัง ยิ่งไปกว่านั้นชาวมลายูต้องสูญเสียรายได้จากการทิ้งสวนยาง เพราะฉะนั้นชาวมลายูจึงมีสภาพชีวิตที่ลำบาก รายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย มีสวนยางแต่ไม่กล้าออกไปกรีดยาง ส่วนอาชีพค้าขายก็ต้องเจอกับปัญหาไม่มีลูกค้า เนื่องจากไม่มีใครกล้าไปออกจากบ้าน พ่อค้าแม่ค้าต้องเผชิญกับความเสี่ยงอยู่ตลอดเวลา พวกเขากลัวโดนลูกหลงจากเหตุการณ์ความไม่สงบ ทุกครั้งที่เกิดเหตุการณ์ย่อมต้องสร้างความเสียหายอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นการสูญเสียชีวิตหรือทรัพย์สิน

ปัญหาความยากจน

ปัญหาความยากจนของชาวมลายูปาตานีในจังหวัดชายแดนภาคใต้กลายเป็นปัญหาที่เรื้อรังที่ยากจะแก้ไข ถึงแม้รัฐบาลมีความพยายามในการยกระดับชีวิตผู้คนที่นี่ แต่ดูเหมือนทุกโครงการมีผลแค่ในระยะสั้นๆ ประชาชนยังมีชีวิตที่ลำบาก เมื่อเปรียบเทียบความยากจนในระดับภูมิภาค พบว่า ในปี พ.ศ.2559 ชายแดนภาคใต้มีความยากจนสูงที่สุด โดยมีสัดส่วนคนจนสูงถึงร้อยละ 32.8 ของประชากรทั้งหมดในภาค หรือประชากรในชายแดนภาคใต้เกือบ 1 ใน 3 เป็นคนจน ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ 3.8 เท่า (สัดส่วนคนจนเฉลี่ยทั่วประเทศร้อยละ 8.6) การให้ความสำคัญกับปัญหาความยากจนในระดับจังหวัดของแต่ละภูมิภาคจะสามารถสะท้อนปัญหาความยากจนได้ชัดเจนมากขึ้น โดยเฉพาะจังหวัดที่มีสัดส่วนคนจนสูงเกินกว่าร้อยละ 20 ของประชากรทั้งหมดในจังหวัด ซึ่งในปี พ.ศ. 2559 มีทั้งหมด 12 จังหวัด ประกอบด้วย ภาคกลาง 1 จังหวัดคือชัยนาท ภาคเหนือ 3 จังหวัด คือแม่ฮ่องสอน ตาก น่าน ภาคตะวันออกเฉยงเหนือ 5 จังหวัด คือ กาฬสินธุ์ นครพนม บัรรัมย์ อำนาจเจริญ มุกดาหาร ชายแดนภาคใต้ 3 จังหวัด คือ นราธิวาส ปัตตานี ยะลา ทั้งนี้ จาก 12 จังหวัดที่มีความยากจนสูงดังกล่าว มีอยู่ 7 จังหวัดที่เป็นจังหวัดที่มีมิติทั้งความยากจนเรื้อรัง (จังหวัดที่ติดลำดับ 1 ใน 10 จังหวัดที่มีสัดส่วนคนจน สูงที่สุดต่อเนื่องหลายปี) และความยากจนรุนแรง (จังหวัดที่มีสัดส่วนคนจนสูงติดลำดับ 1 ใน 10 จังหวัดในปี พ.ศ. 2559) ได้แก่ แม่ฮ่องสอน นราธิวาส ปัตตานี กาฬสินธุ์ นครพนม

ปัญหาสังคมวัฒนธรรมของชาวมลายูปาตานีในนวนิยายไทย...

ตาก และบุรีรัมย์) นอกจากนั้นประชากรชายแดนภาคใต้มีรายได้เฉลี่ยต่ำที่สุดโดยมีรายได้เฉลี่ยเพียง 5,725 บาทต่อเดือน ซึ่งต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ อีกทั้งยังเป็นพื้นที่ที่มีความเหลื่อมล้ำด้านรายได้สูงที่สุด มีค่าสัมประสิทธิ์ Gini เท่ากับ 0.485 จึงไม่แปลกที่กลุ่มคนในวัย 20-24 ปี ในพื้นที่ดังกล่าวมีสัดส่วนว่างงานสูงกว่าภาคอื่นๆ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561, 1) เพราะฉะนั้นชายแดนภาคใต้เป็นภาคที่มีปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำด้านรายได้รุนแรงที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับภาคอื่น ๆ โดยชายแดนภาคใต้มีความยากจนสูงที่สุด และมีความเหลื่อมล้ำด้านรายได้สูงที่สุด รวมทั้งประชากรชายแดนภาคใต้มีรายได้เฉลี่ยต่ำที่สุด

เช่นเดียวกันกับชาวบ้านในหมู่บ้านแคและ พวกเขามีอาชีพกรีดยางและทำนา นักเขียนได้บรรยายชีวิตของรุสนีไว้ว่า “... รุสนีเป็นลูกสาวคนเดียว เจ๊ะกับแม่ทำนารับช่วงต่อหลายชั่วอายุคน ฐานะทางบ้านของเธอดั้นดั้นเหมือนกันเกือบทุกคร้วเรือน ดินเขาบุญไฉนรายรอบด้วยหมู่บ้านยากแค้น” (หน้า 17) ส่วนสาเหตุความยากจนตามความเข้าใจของชาวบ้านนั้นเกิดจากความไม่จริงใจและจริงจังของรัฐในการแก้ปัญหาตามที่แวดาโอ๊ะ หนึ่งในตัวละครในนวนิยายรุสนีกล่าวไว้ “...เขาสอบถามจนได้ความว่าฐานะของแวดาโอ๊ะนั้นยากจนเช่นเดียวกับคนอื่น ๆ เขาอธิบายให้ฟังว่าทั้งหมดนั้นเป็นเพราะการปล่อยปละละเลยของรัฐที่ไม่เคยเหลียวแลดูความเป็นอยู่ของมุสลิม หน้าข้าเจ้าหน้าที่ของรัฐเองก็กระทำชั่วซ้ำสามานย์ต่อมุสลิมราวกับไม่ใช่คน เขาก็ให้เห็นถึงการจับกุมเหวี่ยงแห การที่ผู้ต้องสงสัยหายตัวไปอย่างไร้ร่องรอย เขาทำความไปถึงทนายสมชาย นีละไพจิตร ที่ถูกลักพาตัวหายสาบสูญเงียบง่า” (หน้า 48)

ปัญหาความไม่ปลอดภัยในชีวิต

ในนวนิยายเรื่องนั้นมันตรีพยายามนำเสนอเหตุการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้นในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เช่น การยิง การลอบวางระเบิด การเผาโรงเรียนและสถานที่ราชการ ความรุนแรงที่เกิดขึ้นเป็นเหตุให้ดินแดนส่วนนี้ถูกขนานนามว่าเป็น “อาณาจักรแห่งความหวาดกลัว” (territory of fear) ผู้คนในพื้นที่ดำเนินชีวิตในสังคมที่หลากหลายทางเชื้อชาติด้วยความหวาดกลัวและระแวงต่อกัน ไม่มีหลักประกันความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินให้แก่บุคคลใดในทุกระดับ จนนำไปสู่คำกล่าวที่ว่าพื้นที่แห่งนี้ “ไม่มีผู้ใดปลอดภัย” (No one is safe.) (Human Rights Watch, 2007) มีโรงเรียนจำนวนมากถูกเผาทำลาย ปอเนาะถูกหาว่าเป็นสถานที่ฝึกนักเรียนให้เป็นนักต่อสู้เพื่อศาสนา หรือ “ญวน” ครูศาสนาถูกมองว่าเป็นผู้ก่อการร้าย ไม่มีใครไว้วางใจใคร มีความหวาดระแวงต่อกัน ชาวบ้านในหมู่บ้านแคและจิ้งรีรู้สึกไม่ปลอดภัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมีทหารเข้ามาในหมู่บ้าน เนื่องจากทหารบางคนมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อชาวมลายู เห็นได้จากประโยคที่พูดออกจากปากนายทหารคนหนึ่งที่เป็นปฏิปักษ์ภารกิจในหมู่บ้านแคและ “...เขาไม่เชื่อใจมุสลิม พวกนี้มักจะก่อความวุ่นวายเดือดร้อนไปทั่วทั้งโลก เพื่อต้องการรัฐอิสลามบริสุทธิ์ จุดมุ่งหมายของพวกนี้คือสร้างโลกมุสลิมขึ้นทั้งโลก ร้อยโทสมศักดิ์ คำรามหึๆ ในลำคอ ผ่นไปเถอะ สำหรับที่นี่ไม่มีทางมีวันเป็นเช่นนั้นเด็ดขาด ต่อให้ยกโขยงอัลกออิดะห์มา เขาก็ไม่กลัว ประเทศไทยเป็นดินแดนพุทธ เขา คำรามลั่นในอก มุสลิมไม่มีความน่าไว้วางใจ เขาทบทวนประวัติศาสตร์ของพื้นที่ชายแดนใต้ เกิดการกบฏขึ้นมามากมายเหลือเกิน” (หน้า 56) ข้อความดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความไม่เข้าใจกัน

ปัญหาสังคมวัฒนธรรมของชาวมลายูปาตานีในนวนิยายไทย...

ระหว่างข้าราชการที่เป็นพุทธกับชาวบ้านที่เป็นมุสลิม ข้าราชการบางกลุ่มคิดว่าชาวมลายูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีฐานะเป็นแขก พวกเขาไม่ใช่คนไทย คำว่าแขกยังคงเป็นประเด็นที่ถกเถียงกันเรื่อยมา ตั้งแต่ในนวนิยาย *ชื่อโกะ แชกอ พรหมแดน และรุสนี* ทั้งที่ในความเป็นจริงแล้วคนไทยควรยอมรับ เข้าใจและเคารพอัตลักษณ์ของแต่ละชาติพันธุ์

ปัญหาด้อยโอกาสทางการศึกษา

นอกจากนั้นแล้วนวนิยายเรื่องนี้ยังสะท้อนปัญหาด้อยโอกาสทางการศึกษาของเยาวชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จากข้อมูลที่น่าสนใจของสำนักงานส่งเสริมสังคม แห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน (สสค.) (2557) เด็กด้อยโอกาสในจังหวัดชายแดนภาคใต้ นักเรียนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มีทั้งสิ้น 1,195,574 คน โดยเป็นนักเรียนที่ได้รับการศึกษาในระบบ จำนวน 893,843 คน คิดเป็นร้อยละ 75 และนักเรียนที่ได้รับการศึกษานอกระบบ การศึกษา (ศูนย์ศึกษาและพัฒนาอาชีพ โรงเรียนสอนศาสนา สถาบันศึกษา ปอเนาะ ฯลฯ) จำนวน 301,731 คนเท่ากับร้อยละ 25 หรือสูงถึงราว 1 ใน 4 ของ ประชากรนักเรียนทั้งหมด 21 ซึ่งเด็กกลุ่มนี้มีโอกาสที่จะเป็นเด็กกลุ่มเสี่ยงกับปัญหายาเสพติดและปัญหาอื่นๆ ที่ปรากฏอยู่ในพื้นที่

จากนวนิยายเรื่องนี้พบว่าความสูญเสียพ่อแม่ทำให้เยาวชนในหมู่บ้านแคและไม่มีโอกาสเรียนต่อ เช่น รุสนีและซูไฮมิง หลังจากพ่อแม่ของรุสนีเสียชีวิต เขาก็ได้ไปอยู่ที่หาดใหญ่ โดยทำงานเป็นแม่ค้าขายไก่ในตลาดสดเมืองหาดใหญ่ ส่วนซูไฮมิงถึงแม้เขาสูญเสียพ่อแม่แล้ว ก็ยังมีคุณอาที่คอยช่วยเหลือเรื่องค่าใช้จ่ายในการศึกษา แต่แล้วเขาก็ต้องหยุด

เรียนกลางคันเมื่อคุณอาถูกฆ่าตาย ชูไฮมิงจึงตัดสินใจขับจักรยานยนต์
พ่วงท้ายรับจ้างขนของให้พ่อค้าแม่ค้าในตลาดสด นอกจากนั้นแล้วปัญหา
ความยากจนก็ถือเป็นปัญหาหลักที่ทำให้เยาวชนขาดโอกาสที่จะเรียนต่อ
ในระดับสูง เจกเช่นชีวิตของรุสนีเมื่อครั้งพ่อแม่ยังมีชีวิตอยู่ เขาก็ไม่ได้
เรียนหนังสือสูง “เป็นเรื่องเศร้าที่เมื่อครั้งอยู่แคและ รุสนีได้เรียนหนังสือ
เพียงน้อยนิด เธอเพียงอ่านภาษาไทยได้ตะกุกตะกัก รอกิบมีกำลังส่งให้
เรียนได้ไม่สูงนัก” (หน้า 108) ปัญหาด้อยโอกาสทางการศึกษาจึงส่งผล
ทำให้รุสนีและชูไฮมิงต้องไปเป็นแรงงานเด็กก่อนวัยอันควร เพราะฉะนั้น
ปัญหาเยาวชนด้อยโอกาสทางการศึกษาไม่ใช่ปัญหาเล็กน้อยที่สังคมไทย
จะมองข้ามได้ แต่เป็นปัญหาที่จะบั่นทอนโอกาสในการพัฒนาทุกด้าน
ของประเทศอย่างเด่นชัด ทั้งต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมโดยรวม

ปัญหายาเสพติด

ในขณะเดียวกันนวนิยายรุสนีพยายามนำเสนอพิษภัยของยาเสพติด
ที่กลายเป็นปัญหาของทุกสังคม ผลสำรวจของศูนย์ป้องกันและแก้ไข
ปัญหาเสพติด กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน ภาค 4 ส่วนหน้า
พบว่า 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีผู้ใช้ยาเสพติด 80,000 - 100,000 คน
จากประชากรกว่า 2 ล้านคน หรือประมาณร้อยละ 5 ของประชากร
ทั้งหมดในพื้นที่ ถือว่าเป็นสัดส่วนที่สูงที่สุดในการแพร่ระบาดของ
ยาเสพติดในประเทศ และ 1 ใน 5 ของเยาวชนกว่า 2,000 หมู่บ้าน ใน 3
จังหวัดชายแดนภาคใต้และอีก 4 อำเภอในจังหวัดสงขลา คือ เทพา
นาทวีจะนะ และสะบ้าย้อย ติดยาเสพติด โดยผู้เสพส่วนมากจะอยู่ใน
ช่วงอายุ 14-30 ปี (นันท์ชนก วงษ์สมุทร, 2560)

ปัญหาสังคมวัฒนธรรมของชาวมลายูปาตานีในนวนิยายไทย...

เหยื่อของยาเสพติดในเรื่องนี้คืออดุลย์ ซึ่งเป็นลูกชายของไฟซอล คนที่พารุสนีไปอยู่ที่หาดใหญ่ เพราะฉะนั้นอดุลย์กับรุสนีจึงอาศัยอยู่ในบ้านหลังเดียวกัน ทั้งอดุลย์ ชูไฮมิงและรุสนีได้ใช้ชีวิตอยู่เมืองใหญ่ พวกเขาทั้งสามคนเป็นเพื่อนกัน แต่รุสนีไม่ค่อยชอบอดุลย์ เพราะอดุลย์เป็นคนที่น่ากลัว ทุร้าย ก้าวร้าว เขารู้สึกสบายใจเมื่อได้เป็นเพื่อนกับชูไฮมิง ถึงแม้เขาจะรู้ว่าลึกๆ แล้วชูไฮมิง แอบหลงรักเขาอยู่ แต่ก็ไม่อาจบังใจรักใคร่ได้อีก นอกจากจะหยาบคายคนเดียว ซึ่งชูไฮมิงเองก็เข้าใจ การที่รุสนีกับชูไฮมิงเป็นเพื่อนที่ดีต่อกันนั้น ทำให้ออดุลย์รู้สึกอิจฉาและเกลียดชูไฮมิงมาก เขาจึงหาทางเพื่อกำจัดชูไฮมิงออกไปจากชีวิตของรุสนี ในที่สุดอดุลย์ได้ข่มขืนรุสนีในช่วงที่พ่อแม่ของเขาไม่อยู่ที่บ้าน เขาทำไปเพราะไม่สามารถควบคุมสติ เนื่องจากฤทธิ์ของยา อดุลย์จึงตกเป็นทาสของยาเสพติดที่เป็นเช่นนี้เพราะเขาเติบโตที่หาดใหญ่ที่เต็มไปด้วยสิ่งเฝ้ายวน พ่อแม่ของเขาไม่มีเวลาอบรมเลี้ยงดูลูกให้เป็นคนดี เนื่องจากจะต้องบริหารจัดการธุรกิจของครอบครัว อีกทั้งอดุลย์เองไม่เคยได้รับการปลูกฝังทางด้านศาสนา จนในที่สุดอดุลย์ก็เข้าไปอยู่ในวงจรของอบายมุข เช่น เป็นนักซิ่ง นักเสพ ติดพนันบอลและยังติดเกมออนไลน์อีกด้วย อดุลย์จึงกลายเป็นเด็กที่มีปัญหาและยังเป็นนักเสพที่ยอมฆ่าแม้กระทั่งพ่อบังเกิดเกล้า ส่วนแม่ของเขากลายเป็นคนเสียดินแดนเสียชีวิตในที่สุด เมื่อพ่อแม่เขาจากไป อดุลย์จึงตัดสินใจเข้าไปเป็นสมาชิกแนวร่วมก่อความไม่สงบ แต่รุสนีกลับกลายเป็นเหยื่อของอดุลย์อีกครั้ง โดยเป็นคนฆ่ารุสนี สาวน้อยผู้นี้จบชีวิตด้วยน้ำมือของมุสลิมด้วยกัน

อาจกล่าวได้ว่ายาเสพติดน่าจะเป็นส่วนหนึ่งของปัญหาที่ซับซ้อนและส่งผลต่อความมั่นคงในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้โดยมีสาเหตุหลักมาจากขบวนการค้ายาเสพติดในพื้นที่ที่มีความสัมพันธ์กับ

กลุ่มผู้มีอิทธิพลอื่น เช่น ค้าของหนีภาษีการพนัน ค้ามนุษย์ ฯลฯ คนกลุ่มนี้บางส่วนอาจจะเป็นแหล่งเงินทุนให้กับผู้ก่อความไม่สงบ ในขณะที่เดียวกันกลุ่มก่อเหตุความรุนแรงได้อาศัยผู้ที่ติดยาเสพติด เป็นคนลงมือก่อเหตุอีกกลุ่มหนึ่ง ซึ่งปรากฏข้อมูลเชิงลึกว่า กลุ่มก่อเหตุได้บิดเบือนหลักศาสนาให้ผู้ติดยาเชื่อว่า 6 ผู้ติดยาเสพติดเป็นผู้ทำผิดศาสนาอย่างร้ายแรง เป็นบาปที่ไม่อาจชำระหรือรับการอภัยโทษจากพระเจ้า นอกจากเข้าสู่การนิยาสและการเป็นชะฮีด (ตายเพื่อ ศาสนา) เท่านั้น (กรมประชาสัมพันธ์, 2559) ซึ่งประเด็นดังกล่าวได้มีการพูดถึงในนวนิยายเล่มนี้เช่นเดียวกัน

บทสรุป

นวนิยายเรื่องนี้สะท้อนให้เห็นว่าความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ส่งผลทำให้เกิดปัญหาสังคมวัฒนธรรมมากมายต่อชาวมลายูปาตานี เช่น ปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน ปัญหาเด็กกำพร้า ปัญหาความยากจน ปัญหาความไม่ปลอดภัยในชีวิต ปัญหาด้วยโอกาสทางการศึกษา และปัญหายาเสพติด ความรุนแรงที่เกิดขึ้นได้ทำลายชีวิตผู้บริสุทธิ์ทั้งคนไทยและมลายู โดยไม่คำนึงถึงวัยและเพศ ซึ่งนวนิยายเรื่องนี้แสดงให้เห็นว่าเด็กกลายเป็นเหยื่อของความรุนแรง ไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือทางอ้อม อย่างไรก็ตามในการแก้ปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้นนั้นจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือกันระหว่างรัฐและประชาชน ทั้งสองฝ่ายต้องยึดมีอุดมการณ์เดียวกันในการแก้ปัญหา นั่นก็คือการสร้างประเทศชาติที่เต็มไปด้วยความรัก ความสามัคคี ให้เกียรติและแสดงความเคารพซึ่งกันและกัน การมีอุดมการณ์ที่ต่างกันย่อมก่อให้เกิดความขัดแย้ง เพราะฉะนั้นเราต้องเราควรที่จะเข้าใจและยอมรับความแตกต่างของ

ปัญหาสังคมวัฒนธรรมของชาวมลายูปาตานีในนวนิยายไทย...

แต่ละชาติพันธุ์ ซึ่งสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของนักเขียนที่ต้องการแสดงให้เห็นว่าเราสามารถอยู่ร่วมกันได้ท่ามกลางความหลากหลาย โดยการทำลายความเกลียดชังทางชาติพันธุ์ให้หมดไป เพื่อสันติภาพชายแดนได้กลับคืนมา

เอกสารอ้างอิง

กรมประชาสัมพันธ์. (2559). *ยาเสพติด ภัยร้ายและภัยแทรกซ้อนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้*. สืบค้น 10 พฤษภาคม 2562, จาก http://region6.prd.go.th/ewt_news.php?nid=10836&filename=index

ชาภิย์ พัทธสุขุมพล. (2553). ความรุนแรงในภาคใต้กับความคิดของเด็กศึกษากรณีเด็กที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบใน ชัยวัฒน์ สดอานันต์ (บ.ก.),หมู่บ้าน..... ไม่สงบ: ภาพความรุนแรงภาคใต้ในมิติชาติ, นานาชาติ และ อนาคต. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.

จิตินบ โกมลนิมิ. (2559). *สถานการณ์เด็กกำพร้าจะพลิกความรุนแรงชายแดนใต้*. สืบค้น 10 พฤษภาคม 2562, จาก <https://deepsouthwatch.org/th/node/8414>

จิรวุฒิ เสนาคำ. (2552). *วัฒนธรรมศึกษาแบบไทยๆ: วัฒนธรรมศึกษาหรือการศึกษาวัฒนธรรม* ใน อานันท์ กาญจนพันธุ์ และคณะ, *มนุษยวิทยาปะทะวัฒนธรรมศึกษา: ยกเครื่องเรื่องวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).

ตันแคน แม็กคาร์โก. (2555). *ฉีกแผ่นดิน: อิสลามและปัญหาความชอบธรรมในภาคใต้ประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: คบไฟ.

- นันท์ชนก วงษ์สมุทร. (2560). ยาเสพติด: อีกร้ายร้ายของคนปลาย
ด้ามขวาน. สืบค้น 10 พฤษภาคม 2562, จาก <http://www.bbc.com/thai/thailand-40075113>
- ปรีชญเกียรติ ว่าโร๊ะ. (2555). 'ขายแดนใต้ในสายตารัฐ' สะท้อนปัญหา
ความไม่สงบผ่าน 'วรรณกรรม'. สืบค้น 10 พฤษภาคม 2562,
จาก <http://www.prachatai.com/journal/2012/07/41709>
- พิเชฐ แสงทอง. (2550). ฝงญุ่กัในดินแดนมหัศจรรย์: ภารกิจของ
'ความเป็นไทย' ในวรรณกรรมว่าด้วยมลายูมุสลิม ใน มนัส จรรย์งค์
และคณะ, แหกในบ้านตัวเอง. ปทุมธานี: นาครพิลลขั้งเฮาส.
- มนตรี ศรียงค์. (2555). รุสนั้. กรุงเทพฯ: สามัญชน.
- วสันต์ ปัญญาแก้ว. (2552). "วัฒนธรรมศึกษา ที่มหาวิทยาลัยเบอร์มิงแฮม:
จาก 'ซ้ายใหม่' ถึง สจ๊วต ฮอลล์" ใน อานันท์ กาญจนพันธุ์
และคณะ, มนุษยวิทยาปะทะวัฒนธรรมศึกษา: ยกเครื่องเรื่อง
วัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์กรมทาคน).
- วศิษฐ เดชกุญชร. (2553). พรหมแดน. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2561.
รายงานสถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำด้านรายได้
ในระดับภาคของประเทศไทย. สืบค้น 10 พฤษภาคม 2562,
จาก http://www.nesdb.go.th/ewt_dl_link.php?nid=7787
- สุชีพ ณ สงขลา. (2522). ซื่อโก้ะ แหกอ. กรุงเทพฯ: พาสโก.
- องค์กรญุ่กัเซพประเทศไทย. (2551). วันเวลาแห่งความหวาดกลัว: การศึกษา
วิจัยเกี่ยวกับการรับรู้ของเด็กต่อการดำเนินชีวิตในพื้นที่จังหวัด
ขายแดนภาคใต้. กรุงเทพฯ: องค์กรญุ่กัเซพ ประเทศไทย.

ปัญหาสังคมวัฒนธรรมของชาวมลายูปาตานีในนวนิยายไทย...

Agger, B. (1992). *Cultural Studies: Critical Theory*. London: The Falmer Press.

Barker, C. (2003). *Cultural Studies: Theory and Practice*. London: Sage.

Human Rights Watch. (2007). *No One is Safe: Insurgent Violence against Civilians in Thailand's Southern Border Province*. สืบค้น 5 พฤษภาคม 2562, จาก <http://www.refworld.org/docid/46d42cf32.html>

Imtiyaz, Y. (2006). "The Ethno-Religious Dimension of the Conflict in Southern Thailand," in. Imtiyaz Yusuf dan Lars Peter Schmidt, *Understanding Conflict and Approaching Peace in Southern Thailand*. Bangkok: Konrad-Adenauer-Stiftung.

Longman, E. (1987). London: Longman.

McCargo, D. (2007). *Rethinking Thailand's Southern Violence*. Singapore: NUS Press..

Sardar, Ziauddin and Borin Van Loon. (1999). *Introducing Cultural Studies*. London: Icon Books UK.